

UNIVERZITA KARLOVA
V PRAZE
Fakulta tělesné výchovy a sportu

Ucelená rehabilitace a pracovní výchova

Tělesná výchova a sport zdravotně postižených

PhDr. Jitka Vařeková Ph.D.
Praha 2009

Anotace:

Anotace:

Předmět systematicky seznamuje studenty se problematiku propojení léčebné, sociální, pracovní a pedagogické v ucelené (komprehensivní) rehabilitaci. Stručně představí metody, postupy a koncepty léčebné rehabilitace. Podrobně se bude věnovat postupům a formám v sociální, pracovní a pedagogické rehabilitaci, tak aby studenti mohli pomoci zdravotně postiženým, případně i jinak znevýhodněným pomoci při každodenním provádění rehabilitační péče v domácím prostředí a motivovat je pro tuto péči.

Samostatně se zabývá otázkou pracovní výchovy jako prostředku pro rozvoj pracovních kompetencí zdravotně postižených osob.

Předmět by měl navazovat, propojovat a upevňovat znalosti z klinických předmětů (neurologie, psychiatrie, ortopedie apod.), speciální pedagogiky, psychologie.

Tématický plán prezenčního studia

1/2 Z, ZK

Obsah výuky:

Přednášky:

1. Úvod do předmětu, historie oboru, etymologické souvislosti, základní pojmy, komprehensivní rehabilitace.
2. Funkce pohybového systému. Diagnostika pohybového systému. Posuzování soběstačnosti. Anamnéza. Terapeutické postupy a koncepty v léčebné rehabilitaci – přehled.
3. Edukační programy pro různé skupiny pacientů, technické předpoklady, motivace
4. Pracovní rehabilitace – Pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením, základy metodologie, organizace a řízení pracovní rehabilitace. Poradenství pro volbu povolání, funkce pracovního experta, vyhledávání vhodného zaměstnání na trhu práce, chráněná práce, právní předpisy o zaměstnanosti, spolupráce center ucelené rehabilitace s úřady práce.
5. Sociální rehabilitace – Zdravotně postižení v naší společnosti. Problematika minoritního postavení ve společnosti. Vertikální a horizontální stresory. Sociální konstrukce různých typů zdravotního postižení. Speciální potřeby zdravotně postižené mládeže. Zdravotní postižení z gender aspektu. Osobní asistence. Sociální služby. Dobrovolnictví. Neziskový sektor, fundraising.
6. Pedagogická rehabilitace – výchova a vzdělávání zdravotně postižených, školská integrace, formy a prostředky pedagogické rehabilitace – přehled
7. Psychologické aspekty zdraví a nemoci. Životní cyklus rodiny. "Normativní" životní cyklus rodiny a zdravotní postižení. Různé formy rodinného soužití. Psychohygienu pro pomáhající profese. Syndrom vyhoření.

Semináře:

1. Zařízení poskytující ucelenou rehabilitaci.
2. Odebrání anamnézy – prezentace výsledků
3. Projekt: vytvoření edukačního výstupu (kurz, letáček apod.) pro vybranou skupinu pacientů.
4. Chráněné dílny a chráněné bydlení.
5. Práce ergoterapeuta.
6. Standardizace kvality sociálních služeb
7. Školení osobní asistence.
8. Alternativní pedagogické směry a jejich vztah integraci a inkluzi zdravotně postižených.
9. Trh práce a zdravotně postižení – prezentace seminárních prací.
10. Pracovní výchova ve vzdělávání, hospitace v hodině PV.
11. Pracovní úkol s vybranou skupinou žáků (klientů) – příprava realizace, zhodnocení
12. Pracovní výchova v projektovém vyučování – příprava dlouhodobého projektu pro vybranou skupinu žáků (klientů)
13. Rodičovství a mateřství jako stres, posttraumatický růst, význam komunity pro integraci a inkluzi, svépomocné organizace.
14. Dobrovolnictví v praxi

Požadavky k zápočtu:

- Aktivní účast na projektech.
- Orientace v problematice písemným testem.

Zkouška:

- Ústní.

Tématický plán kombinovaného studia

2.r. bc.studia 9 h Z, ZK

Přednášky:

V rámci 5 dvouhodinových konzultací budou odpřednesena následující témata v powerpointových prezentacích.

1. Úvod do předmětu, historie oboru, etymologické souvislosti, základní pojmy, comprehensivní rehabilitace.
2. Funkce pohybového systému a jeho diagnostika. Posuzování soběstačnosti. Terapeutické postupy a koncepty v léčebné rehabilitaci – přehled. Edukační programy pro různé skupiny pacientů, technické předpoklady, motivace

3. Pracovní rehabilitace – Pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením, základy metodologie, organizace a řízení pracovní rehabilitace. Poradenství pro volbu povolání, funkce pracovního experta, vyhledávání vhodného zaměstnání na trhu práce, chráněná práce, právní předpisy o zaměstnanosti, spolupráce center ucelené rehabilitace s úřady práce.
4. Sociální rehabilitace – Zdravotně postižení v naší společnosti. Problematika minoritního postavení ve společnosti. Vertikální a horizontální stresory. Sociální konstrukce různých typů zdravotního postižení. Speciální potřeby zdravotně postižené mládeže. Zdravotní postižení z gender aspektu. Osobní asistence. Standardizace sociálních služeb. Dobrovolnictví. Neziskový sektor, fundraising.
5. Pedagogická rehabilitace – výchova a vzdělávání zdravotně postižených, školská integrace, formy a prostředky pedagogické rehabilitace – přehled. Životní cyklus rodiny. "Normativní" životní cyklus rodiny a zdravotní postižení. Různé formy rodinného soužití.

Požadavky pro uzavření předmětu

- Zápočtová práce (viz praktické výstupy v samostudiu)
- Ústní zkouška

Literatura:

Povinná:

1. CAPKO, J. : *Základy fyziatrické léčby*. Praha : Grada, 2007. ISBN 80-7169-341-3.
2. GABURA, J.: *Poradenský proces*. Praha. Slon, 1995 ISBN 80-85850-910
3. GARDOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L. : *Začít spolu pro MŠ*. Praha: Portál 2005
4. HRDÁ, J. et al.: *Zaměstnávání lidí se zdravotním postižením*. 1. vyd. Praha: JÚŠ, 2007. 75 s. ISBN 987-80-903676-1-6.
5. JANKOVSKÝ, J.: *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. 2.vyd. dopl. Praha: Triton, 2006. 173 s., 2006, ISBN: 80-7254-730-5
6. KOZÁKOVÁ, Z.: Standardy kvality sociálních služeb. In: VALENTA, M., Miller, O. *Psychopedie*. Praha: Parta 2007
7. KREJČOVÁ, J., KARGEROVÁ V.: *Začít spolu pro ZŠ*. Praha: Portál 2005
8. KŘIVOHLAVÝ, J. : *Psychologie nemoci*. Praha : Grada, 2000. ISBN 80-247-0179-0.
9. KLUSOŇOVÁ, E. : *Ergoterapie I*. 2.vyd. Praha: Avicenum, 184 s., 1990
10. MATĚJČEK, Z. *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. 2.upr. a rozš. vyd. Jinočany: H&H, 1992. 161s. ISBN 80-85467-42-9
11. MATĚJČEK, Z. *Škola rodičů*. 1. vyd. Praha: Maxdorf, 2000. 285 s. ISBN 80-85912-29-5
12. MONTESSORI, M.: *Tajuplné dětství*. Praha: Nakladatelství světových pedagogických směrů 1998
13. PFEIFFER, J.: *Rehabilitace : léčebné, pracovní a sociální aspekty*, 2. přeprac. vyd. 1989
14. PRŮCHA, J.: *Moderní pedagogika*. Praha: Portál 2002.
15. SMOLÍKOVÁ, T. : *Dítě v úctě přijmout ... Vzdělávací program waldorfské školy*. Praha: MATREA 2007.
16. TROJAN, S., DRUGA, R., PFEIFER, J., VOTAVA, J.: *Fyziologie a léčebná rehabilitace motoriky člověka*. Praha : Grada Publishing, 2001.
17. VANČURA, J. *Zkušenosti rodičů dětí s mentálním postižením*. Praha: Společnost pro odbornou literaturu 2007.

18. VĚLE, F. Kineziologie. Praha : TRITON, 2006. ISBN 80-7254-837-9.
 19. VODÁKOVÁ, J., a kol. : *Speciální a pracovní výchova a ergoterapie*. 1.vyd. Praha: UK Praha, 2003. 90 s., ISBN: 80-7290-113-3
 20. VOTAVA, J.: *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 207 s.,2005, ISBN: 80-246-0708-5
 21. VOTAVA, J. : *Základy rehabilitace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997.

Doporučená:

1. WILK, S., MAREK, J., LINC, R. : *Vybrané kapitoly z dějin rehabilitace*. Praha : UK, 1987.

Internetové zdroje:

CIKRT, T.: Života běh přes překážky, aneb zdravotně postiženým od začátku až do konce. 2008. Dostupné z <<http://www.cestadomu.cz/res/data/008/001079.doc>>

ČESKÁ UNIE PRO PODPOROVANÉ ZAMĚSTNÁVÁNÍ. *Podporované zaměstnávání* [online]. Poslední aktualizace 30. 6. 2004 Dostupné z <<http://www.unie-pz.cz/index.php/pz>>.

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ ASISTENCE - Dostupné z <<http://www.asistence.org/>>.

Samostudium:

Návody:

U každé kapitoly určené k samostudiu jsou uvedeny **literární zdroje**. Ke kontrole studia každého úseku jsou **ÚKOLY PRO STUDENTY** vyžadující stručné odpovědi na zadané otázky.

V případě nejasností je možné konzultovat problém s vyučujícím pomocí e-mailu či se přihlásit elektronicky na individuální kontaktní konzultaci ve stanovené konzultační době.

1. Regionální zařízení poskytující sociální služby a ucelenou rehabilitaci

Literární zdroje

JANOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s kombinovaným postižením*. Praha : Triton, 2001. s. 16 - 29.

Klíčová slova

Ucelená rehabilitace, sociální služby, lázně, rehabilitační zařízení

ÚKOLY PRO STUDENTY:

S pomocí Internetu vyhledejte zařízení(max. 5) ve vašem regionu (okres, město, spádová oblast), která poskytují rehabilitační služby. Zaznamenejte základní identifikační údaje (název, adresa, právní forma, indikační skupina a rozsah služeb). Kriticky zhodnoťte zda jde o zařízení poskytující ucelenou rehabilitaci či nikoliv.

PRAKTICKÝ VÝSTUP:

Z výše uvedeného zadání vypracujte krátké sdělení o situaci ve vašem vybraném regionu (cca 1 strana)

2. Anamnéza jako diagnostický nástroj

Literární zdroje

1. VĚLE, F. *Kineziologie*. Praha : TRITON, 2006. ISBN 80-7254-837-9. s. 159 – 163
2. GABURA, J.: *Poradenský proces*. Praha. Slon, 1995 ISBN 80-85850-10-9 s. 46 – s. 55

Klíčová slova

Anamnestický rozhovor, zdravotní anamnéza, rodinná anamnéza, sociální anamnéza

ÚKOLY PRO STUDENTY:

1. Jaký je význam anamnézy v diagnostickém procesu
2. Jaké druhy anamnézy znáte?
3. Jaké jsou zásady anamnestického rozhovoru
4. Jaká jsou rizika zkreslení získaných informací

PRAKTICKÝ VÝSTUP:

Vyberte si ve svém okolí (pracovním nebo soukromém) osobu, které odeberete a zpracujete komplexní anamnézu. (rozsah 1 - 2 strany)

3. Edukace – vytvoření edukačního výstupu (kurz, leták) pro vybranou skupinu pacientů.

Literární zdroje

PRŮCHA, J.: *Moderní pedagogika*. Praha: Portál 2002, str. 89 – 143.

Klíčová slova: edukace, andragogika, edukační plán

ÚKOLY PRO STUDENTY:

1. Vysvětlíte termín edukační program?
2. Pro jaké typy diagnóz se vytvářejí edukační programy?
3. Pro jaké věkové kategorie se vytvářejí edukační programy?
4. Jaké složky může obecně obsahovat edukační program?
5. Jaké složky by měl obsahovat pohybový program či edukační program zaměřený na primární a sekundární prevenci pohybových poruch?

PRAKTICKÝ VÝSTUP: Vytvořte návrh jednoduchého edukačního letáku nebo krátkodobého edukačního kurzu pro vybranou skupinu pacientů (klientů) – rozsah cca 2 strany

4. Chráněné pracovní místo, chráněné bydlení, standardizace kvality sociálních služeb

Literární zdroje

KOZÁKOVÁ, Z.: Standardy kvality sociálních služeb. In: VALENTA, M., Miller, O. *Psychopedie*. Praha: Parta 2007

Hodnocení kvality sociálních služeb poskytovaných v ústavech přímo řízených MPSV (červen 2001) dostupné z www.mpsv.cz

Další materiály dostupné z www.mpsv.cz:

- a) *Standardy kvality sociálních služeb*
- b) *Zavádění standardů kvality sociálních služeb*

Chráněné pracovní místo, chráněná dílna dostupné z www.mpsv.cz

Chráněné bydlení dostupné z www.dobormysl.cz

Klíčová slova

Sociální služby, standardy kvality

ÚKOLY PRO STUDENTY:

1. Jaké jsou základní charakteristiky standardů kvality sociálních služeb?
2. Jaké jsou typy standardů?
3. Jakými kritérii se řídí zavádění standardů do praxe?
4. Co je chráněné pracovní místo a chráněná dílna, jak se liší.
5. Co je chráněné bydlení? Pro jaké klienty je určeno?
6. Co je bydlení rezidenčního typu?

PRAKTICKÝ VÝSTUP:

Vyhledejte se svém regionu (okres, kraj, město) zařízení sociální poskytující sociální služby chráněného bydlení (nebo ideálně pracujte v rámci zařízení kde pracujete) a v určité oblasti (proceduální, personální nebo provozní) zjistěte jaká kritéria pro standardy kvality služeb deklaruje. Vypracujte v rozsahu 2 stran.

5. Práce ergoterapeuta

Literární zdroje

VODÁKOVÁ, J., a kol. : *Speciální a pracovní výchova a ergoterapie*. 1.vyd. Praha: UK Praha, 2003. 90 s., ISBN: 80-7290-113-3

Klíčová slova: *ergoterapie, ergoterapeut, pracovní výchova*

ÚKOLY PRO STUDENTY:

1. Zhodnoťte v kterých částech ucelené rehabilitace je možné se setkat s ergoterapií?
2. Co je cílem ergoterapie?
3. Jaké možnosti má ergoterapeut v oblasti pracovní rehabilitace?
4. Jakými kompetencemi by měl ergoterapeut disponovat?
5. Jaké jsou možnosti hodnocení práce klienta v ergoterapii?
6. Jaké jsou zásady motivace v ergoterapii?
7. Jak je možné v ergoterapii dávkovat práci?

6. Osobní asistence

Literární zdroje

HRDÁ, J. : *Osobní asistence – příručka postupů a rad pro osobní asistenty*. Dostupné z www.pecujici.cz

Klíčová slova: *osobní asistence, klient, supervize, psychohygiéna*

ÚKOLY PRO STUDENTY:

1. Jaký je rozdíl mezi osobní asistencí a pečovatelskou službou?
2. Co je osobní asistence a jaké jsou typy osobní asistence?
3. Kdo může a kdo nemůže být osobním asistentem?

4. Jaké typy pracovně právních vztahů mohou být mezi a osobním asistentem a klientem?
5. Jaké jsou předpoklady pro osobní asistenci na straně klienta?
6. Jaké jsou možnosti sledování kvality osobní asistence?
7. Jaká je úloha a postavení poskytovatele v osobní asistenci?
8. Jaké konkrétní činnosti jsou obsahem osobní asistence?
9. Jaké mohou nastat krizové situace v osobní asistenci? Jak je řešit?
10. Jaké možnosti má supervize a jaké další psychohygienické zásady by měl osobní asistent dodržovat?

7. Alternativní pedagogické směry a jejich vztah ke školské integraci zdravotně postižených.

Literární zdroje

GARDOŠOVÁ, J., DUJKOVÁ, L. : *Začít spolu pro MŠ*. Praha: Portál 2005

KREJČOVÁ, J., KARGEROVÁ V.: *Začít spolu pro ZŠ*. Praha: Portál 2005

MONTESSORI, M.: *Tajuplné dětství*. Praha: Nakladatelství světových pedagogických směrů 1998

SMOLÍKOVÁ, T. : *Dítě v úctě přijmout ... Vzdělávací program waldorfské školy*. Praha: MATREA 2007.

Klíčová slova: *Waldorfské školy, montessori školy, program začít spolu.*

PRAKTICKÝ VÝSTUP:

Vyberte jeden z alternativních pedagogických směrů po prostudování literatury se zamyslete nad možnostmi, které poskytuje vzhledem ke školské integraci žáka s vybraným postižením (smyslovým, tělesným, mentálním, SPU apod.) Zpracujte jako esej v rozsahu 3 stran.

8. Trh práce a zdravotně postižení

Literární zdroje

HRDÁ, J. et al.: *Zaměstnávání lidí se zdravotním postižením*. 1. vyd. Praha: JÚŠ, 2007. ISBN 987-80-903676-1-6.

www.mpsv.cz

webové stránky ÚP dané lokality

Klíčová slova: *státní politika zaměstnanosti, nezaměstnanost, nabídka volných pracovních míst, zdravotně postižení*

ÚKOLY PRO STUDENTY:

1. Jaké podmínky mohou zaměstnavatelé vytvářet pro zaměstnávání zdravotně postižených?
2. Jaké výhody přináší zaměstnavatelům zaměstnávání zdravotně postižených? (daně, dotace apod.)
3. Jaké nevýhody uvádí často zaměstnavatelé jako důvody pro nezaměstnání zdravotně postižených?

PRAKTICKÝ VÝSTUP:

Vyhledejte jaká volná místa jsou v nabídce ÚP ve vašem regionu (město, kraj, mikroregion) a zhodnoťte je z pohledu vybraného zdravotního postižení (jestli jsou vhodná, nejdou, zaměstnavatel deklaruje, že jde o místo vhodná pro zdravotně postižené apod.). Pracujte v rozsahu 2 stran.

9. Výchova postiženého dítěte v rodině: Rodičovství jako stres.

Posttraumatický růst

Literární zdroje

MATĚJČEK, Z. *Psychologie nemocných a zdravotně postižených dětí*. 2. upr. a rozš. vyd. Jinočany: H&H, 1992. 161 s. ISBN 80-85467-42-9

MATĚJČEK, Z. *Škola rodičů*. 1. vyd. Praha: Maxdorf, 2000. 285 s. ISBN 80-85912-29-5

VANČURA, J. *Zkušenosti rodičů dětí s mentálním postižením*. Praha: Společnost pro odbornou literaturu 2007.

Klíčová slova: rodičovství, mateřství, subdeprivace, posttraumatický růst, doping, burn-out syndrom, respitní péče

ÚKOLY PRO STUDENTY:

1. Jak probíhá přijetí dítěte se zdravotním postižením do rodiny – klasický model.
2. Jaké jsou generově podmíněné rozdíly v přijetí zdravotně postiženého dítěte v rodině?
3. Jaké jsou vhodné a nevhodné výchovné přístupy k postiženému dítěti?
4. Jaké jsou možnosti intervence do rodiny s postiženým dítětem?
5. Jaká jsou rizika (z hlediska rodinné dynamiky a soudržnosti) spojená s příchodem zdravotně postiženého dítěte do rodiny?
6. Co je respitní péče? Kdo je jejím příjemcem?
7. Co znamená posttraumatický růst? Čím může být determinován?
8. Jaký význam má posttraumatický růst pro rodinu se zdravotně postiženým dítětem?
9. Jaké potřeby by měla naplňovat rodina ve vztahu k postiženému dítěti?
10. Co jsou svépomocné organizace? Vyhledejte některé, sledujte jakými aktivitami se zabývají a zhodnoťte jejich význam pro rodiny se zdravotně postiženými dětmi.

10. Pracovní výchova ve vzdělávání. Pracovní výchova v projektovém vyučování. Pracovní úkol.

Literární zdroje

VONDROVÁ, P. : *Výtvarné techniky pro děti*. Portál, Praha 2007, ISBN 978 -80 – 7367 - 329 -1.

VODÁKOVÁ, J., a kol. : *Speciální a pracovní výchova a ergoterapie*. 1. vyd. UK Praha, Praha 2003. 90 s., ISBN: 80-7290-113-3

Projekt publikací s náměty na tvořivou činnost dětí – Jaro, Velikonoce, Léto a podzim, Advenční čas, Vánoce, Zima

ŠOTTNEROVÁ, D. : *Léto a podzim*. Rubico : Olomouc 2006.

Publikace s podobnou tematikou například nakladatelství Portál

Rámcové vzdělávací programy a průřezová témata, dostupné z
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/oblasti-zakladniho-vzdelavani>

ÚKOLY PRO STUDENTY:

1. Jaké jsou možnosti pracovní výchovy ve školním vzdělávání?

2. Jaké materiály a techniky můžeme ve školní PV používat?
3. Jaké pomůcky můžeme ve školní PV používat?
4. Jaké by mělo být zázemí (materiální a personální) pro výuku pracovní výchovy (pracovních činností) na 1. a 2. stupni základních škol?
5. Jaké jsou zásady bezpečnosti práce v PV?

PRAKTICKÝ VÝSTUP:

1. Navrhněte pracovní úkol pro vybranou skupinu žáků nebo klientů (druh postižení, věková skupina, stupeň vzdělávání). V písemné přípravě uveďte materiál, pracovní postup, kritické body pracovní činnosti (práce s nebezpečným materiálem, nebo rizikovým postupem), motivaci k činnosti (básnička, povídání, výuka pod.). Navrhněte jakým způsobem lze pracovní úkol modifikovat pro slabší žáky (klienty), jakým způsobem je možné jej upravit naopak pro žáky (klienty) nadprůměrně zručné. (rozsah 2 strany)
2. Navrhněte osnovu dlouhodobého projektu (týden, měsíc, školní rok), který uceleně seznamuje vybranou skupinu žáků /klientů) s určitou problematikou života a prostředí (poznáváme les, cestujeme po Evropě, čtvero ročních období, renesance, ...). V projektu naznačte jaké aktivity v kterých předmětech by bylo možné tímto způsobem provádět, jak budete žáky (klienty) motivovat k činnosti, jak ji budete hodnotit. Rozsah max. 4 strany)

11. Dobrovolnictví

Literární zdroje

www.dobrovolnik.cz

Klíčová slova: dobrovolnictví, dobrovolník, sociální intergace

ÚKOLY PRO STUDENTY:

1. Jaké jsou oblasti práce dobrovolníků?
2. Jaké jsou zásady práce dobrovolníků?
3. Kdo může být dobrovolníkem?
4. Kde pracují koordinátoři dobrovolnické práce?
5. Jaký je význam dobrovolnické práce pro sociální integraci zdravotně postižených?

